

Pregled ostalih multivariatnih metod

Multivariatna analiza

Pregled ostalih multivariatnih metod

- Večrazmernostno lestvičenje
- Korespondenčna analiza
- Splošni linearni model
- Logistična regresija
- Posplošeni linearni model
- Analiza preživetja
- Večnivojski modeli

Večrazmerno lestvičenje (VRL)

- VRL (Multidimensional scalling - MDS) poskuša v k -dimenzionalnem prostoru (pogosto 2) predstaviti enote tako, da se čim bolj ohranijo različnosti (podobnosti) med enotami.
- Uporablja se predvsem takrat, ko so že originalni podatki podobnosti (ali različnosti)
- Za razliko od metode glavnih komponent torej poskuša z k dimenzijami čim bolje pojasniti različnosti (podobnosti) med enotami in ne vrednosti enot pri posameznih spremenljivkah.

Klasično metrično VRL

- Klasično metrično večrazmernostno lestvičenje minimizira tale „Stress“

$$STRESS_{klasično} = \frac{\sum_{i>j} (d_{ij} - \tilde{d}_{ij})^2}{\sum_{i>j} d_{ij}^2}$$

, kjer so d_{ij} originalne različnosti (podobnosti) med enotami, $\tilde{d}_{ij}$ pa evklidska razdalja v ocenjenem k -dimenzionalnem prostoru

- Pri tej različici je mogoče rešitev dobiti tudi preko razcepa ustrezno popravljene matrike različnosti na lastne vektorje in lastne vrednosti.
- R: Funkcija `cmdscale {stats}`

- V primeru, da uporabimo evklidsko razdaljo, je prostor klasične metričnega VRL (razdalje med točkami) enak prostoru, ki ga vrne metoda glavnih komponent, če je število dimenzij pri MGK enako kot pri VRL.
- MGK moramo uporabiti na kovariančni matriki.
- Če MGK uporabimo na korelacijski matriki, moramo za podoben rezultat pri VRL evklidsko razdaljo izračunati na standardiziranih spremenljivkah.

Splošno (ne-metrično) VRL

- Bolj splošno VRL (Non-metric MDS), ki se pogosteje uporablja, pa minimizira *STRESS1*:

$$STRESS1 = \frac{\sum_{i>j} (f(d_{ij}) - \tilde{d}_{ij})^2}{\sum_{i>j} \tilde{d}_{ij}^2}$$

Če je $f(d_{ij}) = a + b \cdot d_{ij}$, je to še vedno metrično VRL.

R: Funkcija **isoMDS** {**MASS**}

- Metoda „Sammon Mapping“ pa minimizira tole mero:

$$Sammonov\ STRESS = \frac{1}{\sum_{i>j} d_{ij}} \sum_{i>j} \frac{(d_{ij} - \tilde{d}_{ij})^2}{\sum_{i>j} d_{ij}}$$

R: Funkcija **sammon** {**MASS**}

- Uporabljata se tudi meri $STRESS2$ in $S - STRESS$:

$$STRESS2 = \frac{\sum_{i>j} (f(d_{ij}) - \tilde{d}_{ij})^2}{\sum_{i>j} (f(\tilde{d}_{ij}) - \overline{f(\tilde{d})})^2}$$

$$S - STRESS(\text{ver 1}) = \sum_{i>j} \frac{(f(d_{ij})^2 - \tilde{d}_{ij}^2)^2}{f(d_{ij})^4}$$

Ali

$$S - STRESS(\text{ver 1}) = \sum_{i>j} w_{ij} (f(d_{ij})^2 - \tilde{d}_{ij}^2)^2$$

VRL v SPSS-u

- V SPSS-u obstajata dva algoritma za VRL in sicer PROXSCAL in ALSCAL. Mi bomo uporabljali 1., saj drugi omeji število „objektov“ na 100.
- PROXSCAL v enostavni obliki minimizira nasledijo mero (STRESS1 z uteževanjem):

$$STRESS_{PROXSCAL} = \frac{\sum_{i < j} w_{ij} (f(d_{ij}) - \tilde{d}_{ij})^2}{\sum_{i < j} \tilde{d}_{ij}^2}$$

- Kjer je f monotona transformacija.

Transformacije mer podobnosti

`mds/smacofSym {smacof}` in SPSS ponujajo več načinov obravnavanja podobnosti in sicer:

- Ratio → transforirane mere podobnosti so sorazmerne originalnim → **METRIČNO**
- Interval → transforirane mere podobnosti so sorazmerne originalnim + neka konstanta → **METRIČNO**
- Ordinal → transforirane mere podobnosti imajo enak vrsni red kot originalne → **NE-METRIČNO**
VRL
- Spline → ne bomo obravnavali

Lokalna optimizacija

- VRL je neke vrste lokalna optimizacija, zato imam pomemben vpliv na končni rezultat izbor začetnega stanja.
- Najbolj varna možnost je večkrat ponoviti postope z naključnimi konfiguracijami, je pa tudi najpočasnejša.

Število dimenzij in kvaliteta rešitve

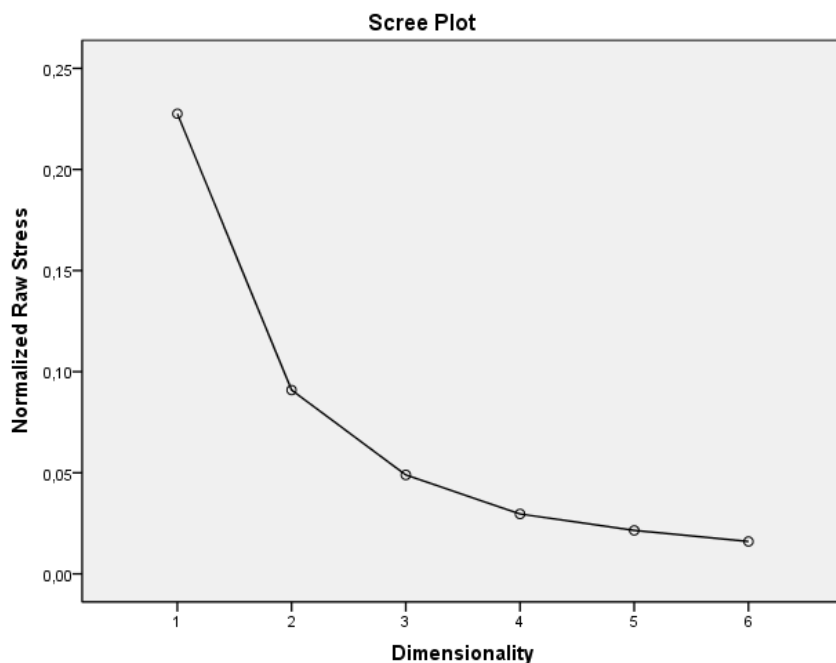
- Število dimenzij zaradi grafične predstavitve pogosto nastavimo na 2.
- Za določitev števila dimenzij lahko sicer uporabimo tudi „Scree plot“, kjer na x os nanašamo število dimenzij, na y pa stress.
- Interpretacija *STRESS1* (Kruskal 1964) :
  - 0,20 – slabo;
  - 0,10 – sprejemljivo;
  - 0,05 – dobro;
  - 0,025 – odlično;
  - 0 – idealno.

Primer 1

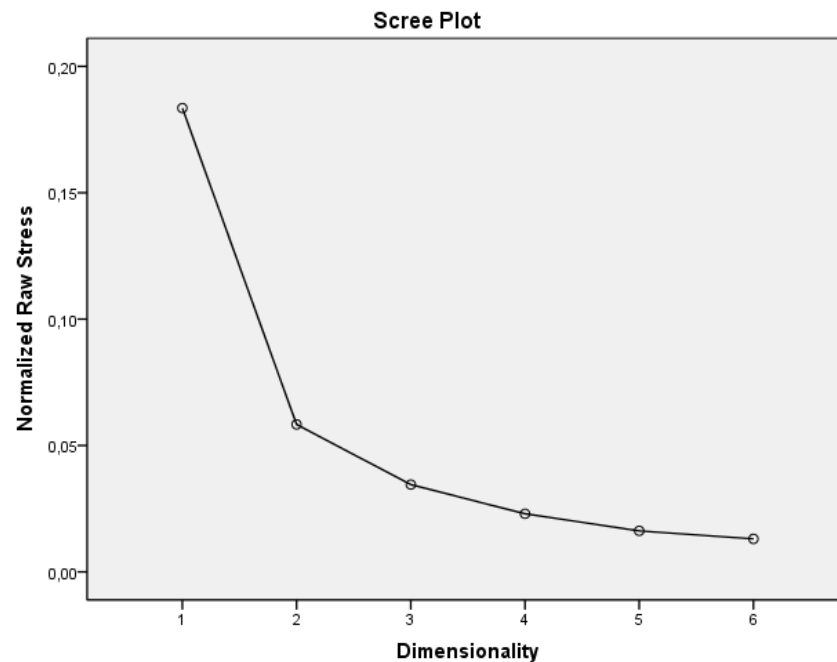
- Podatki so bili zbrani v okviru raziskave *Kakovost merjenja egocentričnih socialnih omrežij* (Ferligoj in drugi, 2000) leta 2000. Vzorec vsebuje 1033 prebivalcev Ljubljane. Analiza je bila narejena na 631 prebivalcih, ki so bili osebno intervjuvani.
- Enote bomo narisali v dvodimenzionalnem prostoru tako, da bomo čim bolje ohranili razlike med enotami pri spremenljivkah emocionalne stabilnosti in ekstrovertiranosti. Večrazmernostno lestvičenje bomo uporabili na evklidski razdalji, izračunani na standardiziranih spremenljivkah.

Scree plot

Ratio

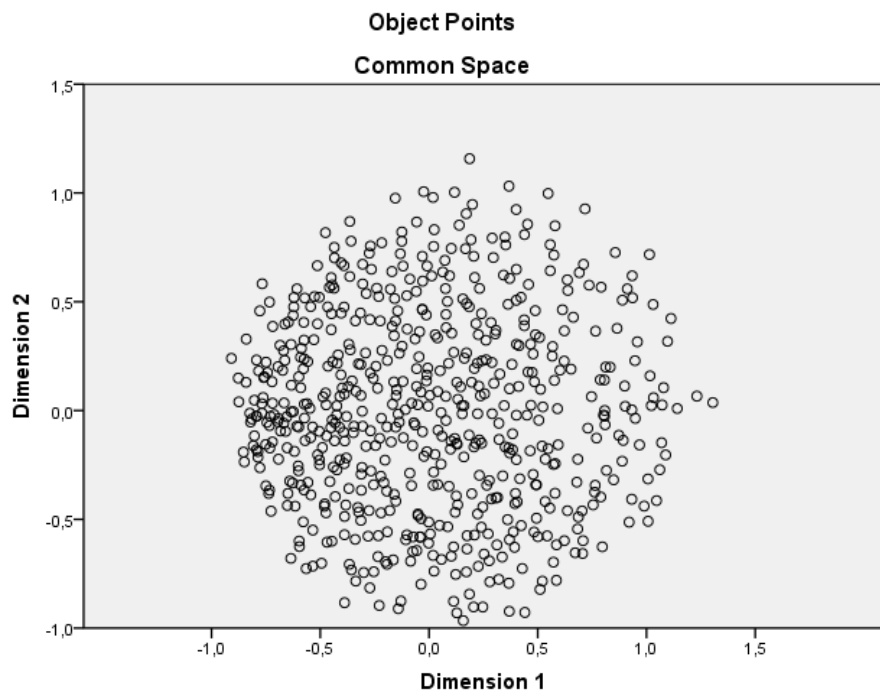
Ordinal

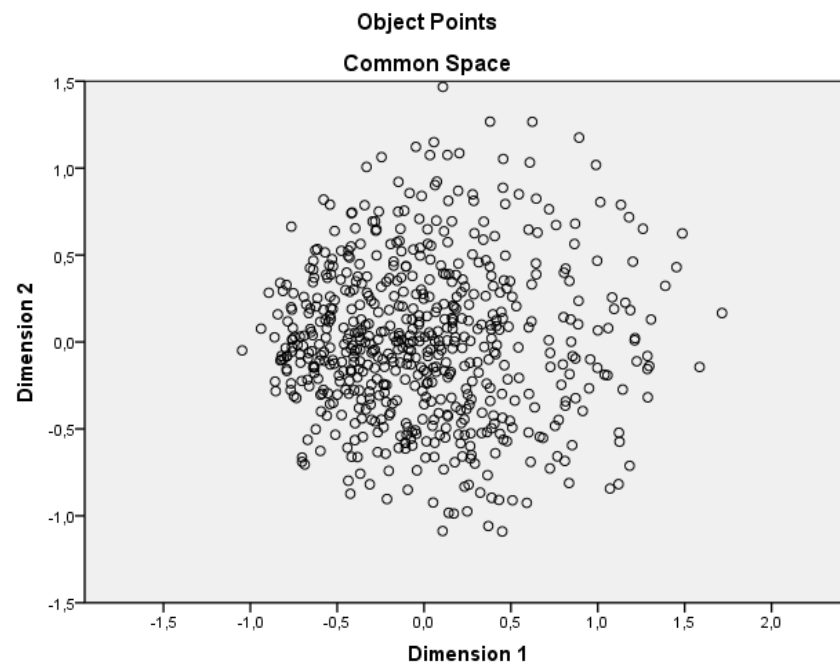
- Zaradi enostavne grafične predstavitve bomo uporabljali 2 dimenziji, kar pa se tudi nakazuje kot primerno na grafikonih

Enote v prostoru

Ratio

Ordinal

Stress

Ratio

Stress and Fit Measures

Dimensionality:2

Normalized Raw Stress	,09091
Stress-I	,30151 ^c
Stress-II	,69366 ^c
S-Stress	,17781 ^d
Dispersion Accounted For (D.A.F.)	,90909
Tucker's Coefficient of Congruence	,95346

PROXSCAL minimizes
Normalized Raw Stress.

c. Optimal scaling factor = 1,100.
d. Optimal scaling factor = ,910.

Ordinal

Stress and Fit Measures

Dimensionality:2

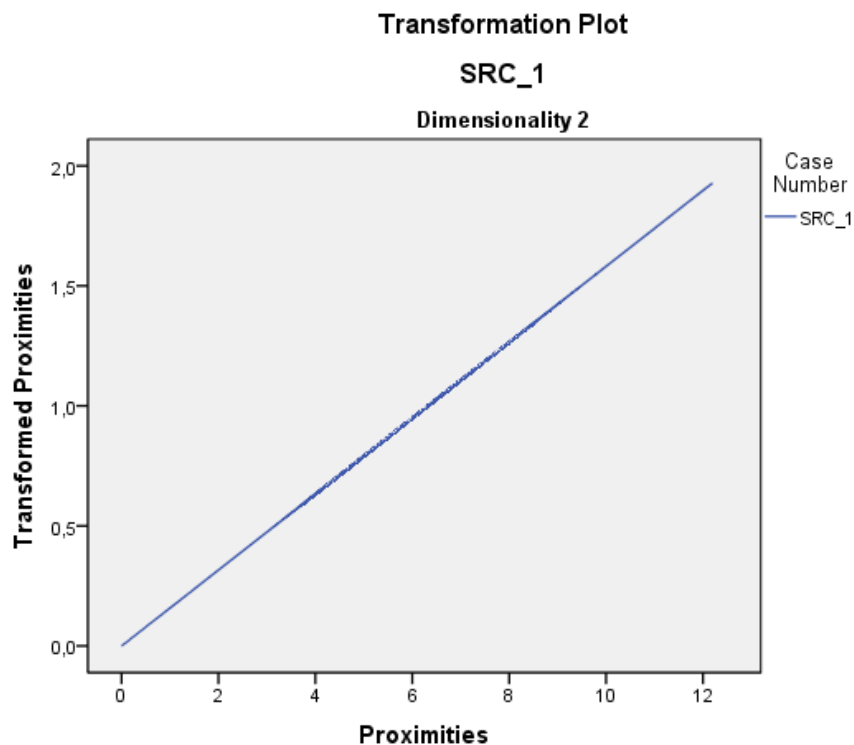
Normalized Raw Stress	,05834
Stress-I	,24153 ^c
Stress-II	,51670 ^c
S-Stress	,11196 ^d
Dispersion Accounted For (D.A.F.)	,94166
Tucker's Coefficient of Congruence	,97039

PROXSCAL minimizes
Normalized Raw Stress.

c. Optimal scaling factor = 1,062.
d. Optimal scaling factor = ,982.

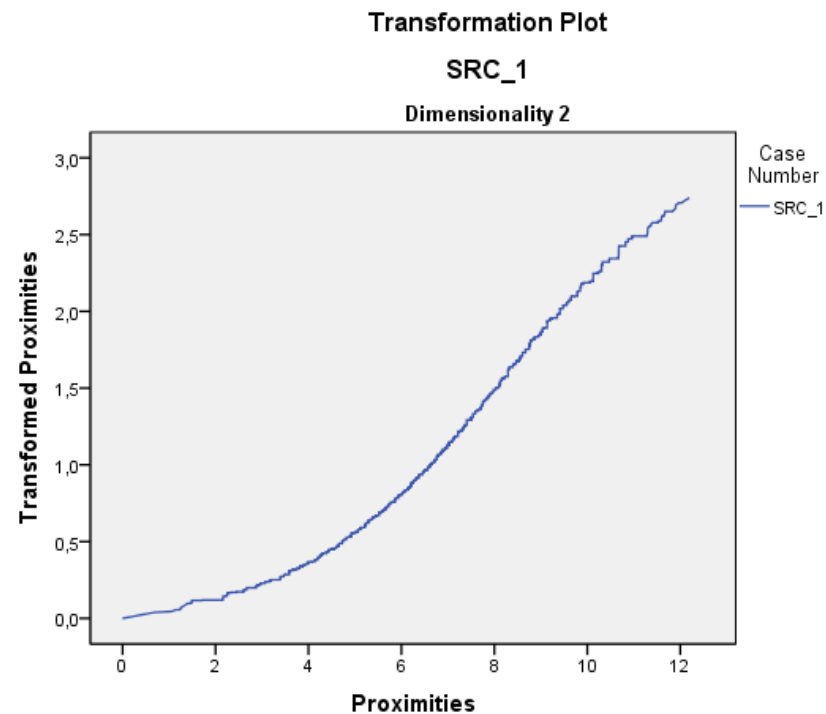
Transformacija razdalj

Ratio

Transformation: matrix conditional, ratio.

Ordinal

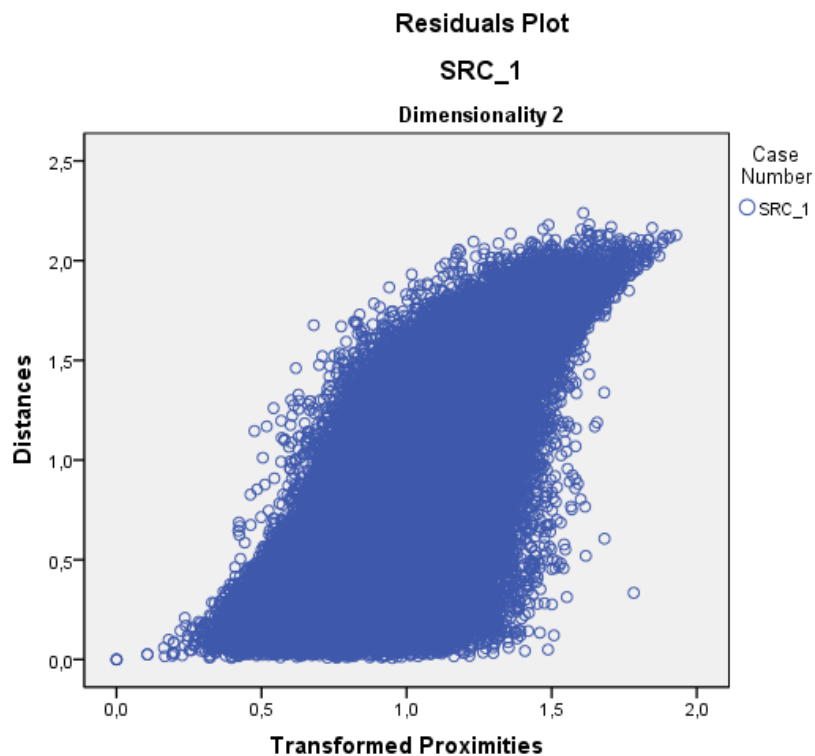

Transformation: matrix conditional, ordinal (ties kept tied).

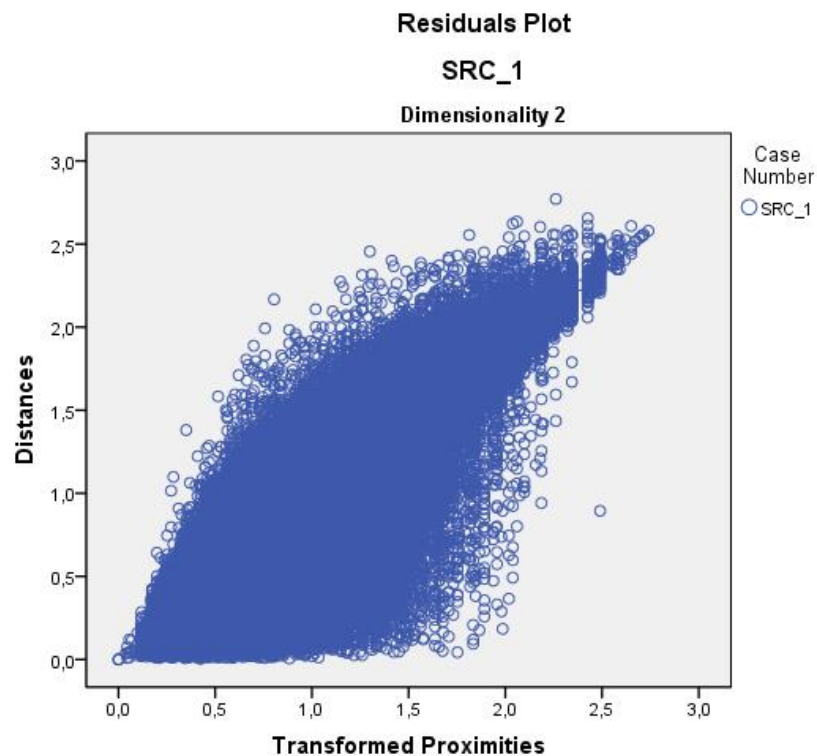

Prileganje razdalj

Ratio

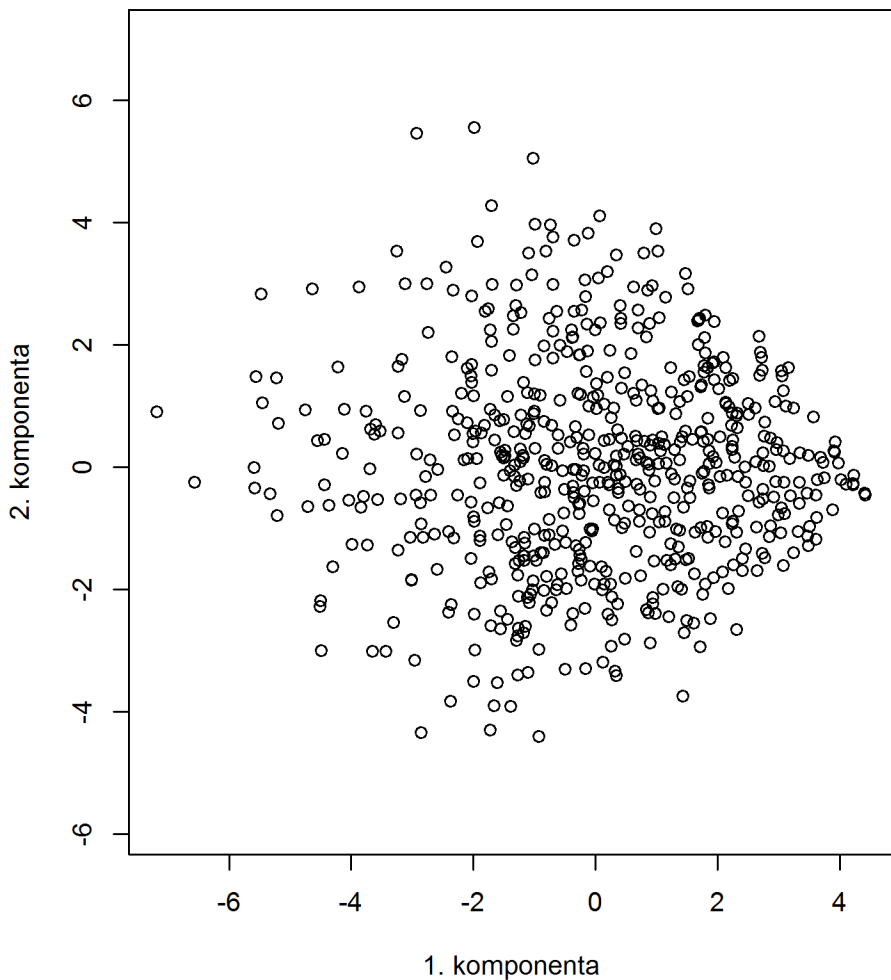

Ordinal

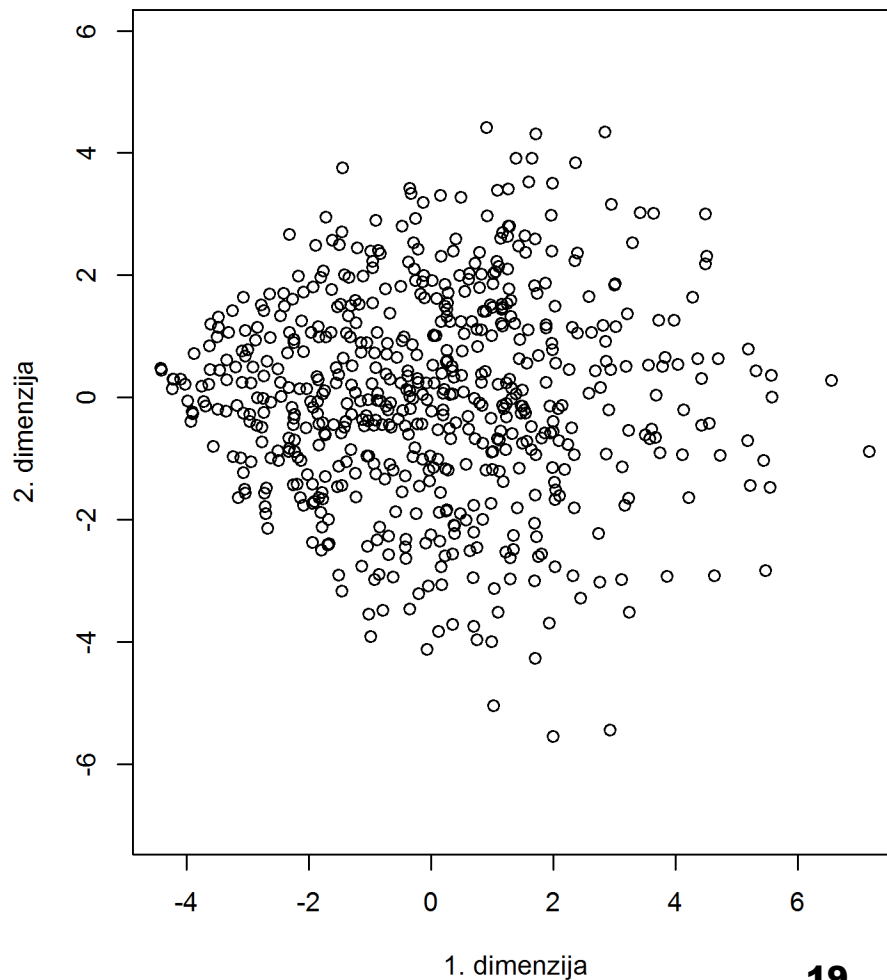

Primerjava VRL in MGK

Metoda glavnih komponent

Klasično metrično večrazsežno lestvičenje

Primer 2

- Uporabljamo podatke o podobnosti strank v slovenskem parlamentu leta 1994. Podatki so bili pridobljeni na spletni strani: <http://vlado.fmf.uni-lj.si/pub/networks/data/soc/samo/stranke94.htm>, več pa lahko najdete v: Samo Kropivnik and Andrej Mrvar: An Analysis of the Slovene Parliamentary Parties Network. Developments in Statistics and Methodology. (A. Ferligoj, A. Kramberger, editors) Metodološki zvezki 12, FDV, Ljubljana, 1996, p. 209-216.
- Enote bomo narisali v dvodimenzionalnem prostoru tako, da bomo čim bolje ohranili razlike in podobnosti med enotami.

Opombe pred analizo

- Upoštevati moramo, da podatki predstavljajo podobnosti (negativne vrednosti podobnosti pa so seveda različnosti)
- Zaradi negativnih vrednosti moramo uporabiti vsaj „interval“ model. Tega smo tudi uporabili.

Rezultati – Stress in koordiante

Stress and Fit Measures

Normalized Raw Stress	,00797
Stress-I	,08927 ^a
Stress-II	,18337 ^a
S-Stress	,02262 ^b
Dispersion Accounted For (D.A.F.)	,99203
Tucker's Coefficient of Congruence	,99601

PROXSCAL minimizes Normalized Raw Stress.

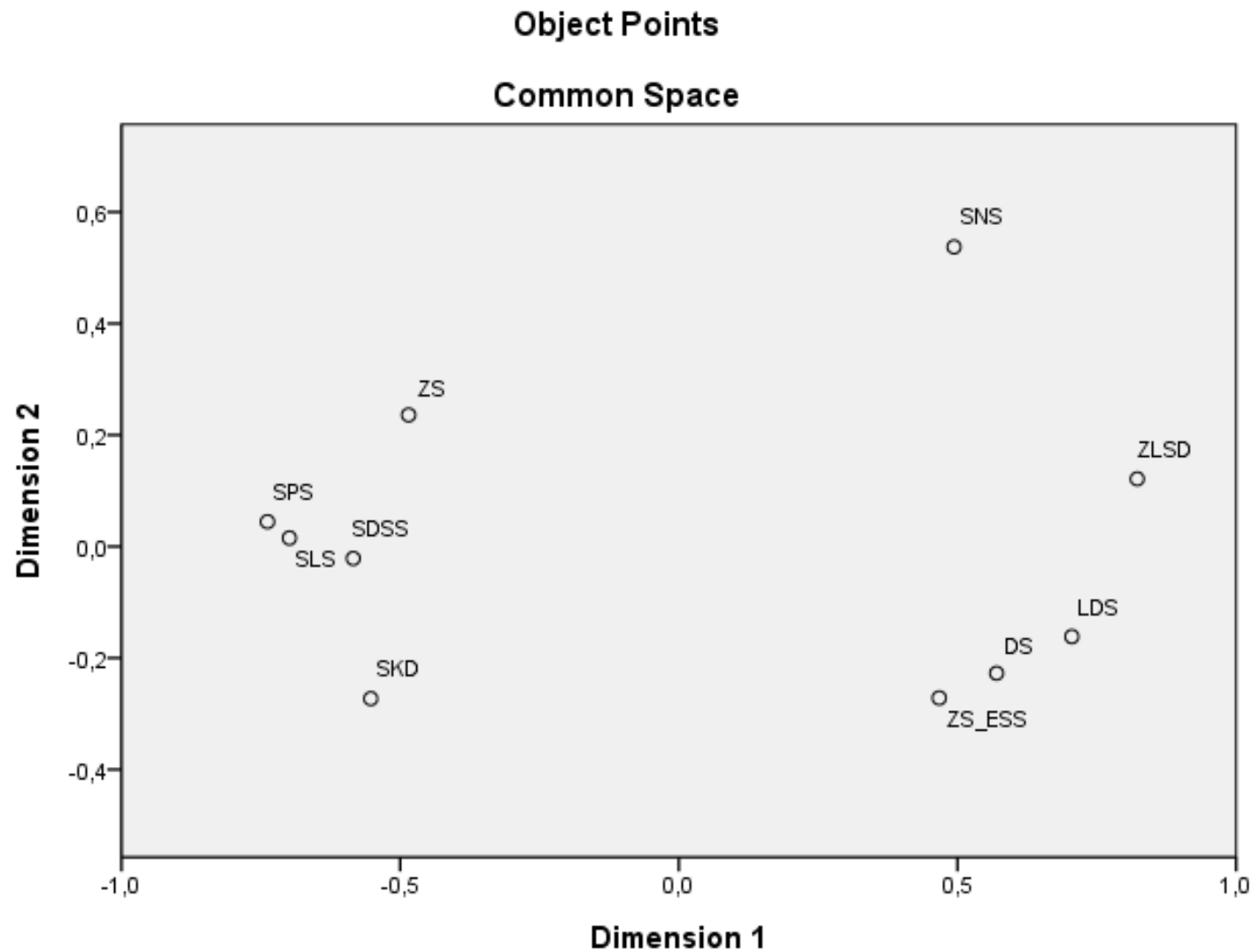
a. Optimal scaling factor = 1,008.

b. Optimal scaling factor = 1,001.

Final Coordinates

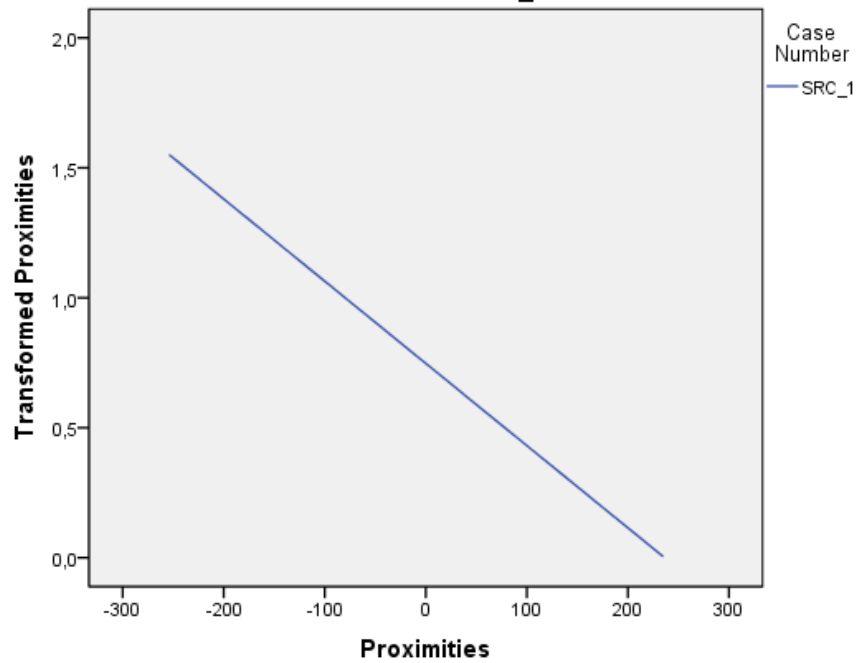
	Dimension	
	1	2
SKD SKD	-,553	-,273
ZLSD ZLSD	,823	,121
SDSS SDSS	-,584	-,021
LDS LDS	,705	-,162
ZS_ESS ZS-ESS	,467	-,272
ZS ZS	-,485	,236
DS DS	,570	-,227
SLS SLS	-,699	,015
SPS SPS	-,738	,045
SNS SNS	,494	,537

Rezultati - slika

Transformation Plot

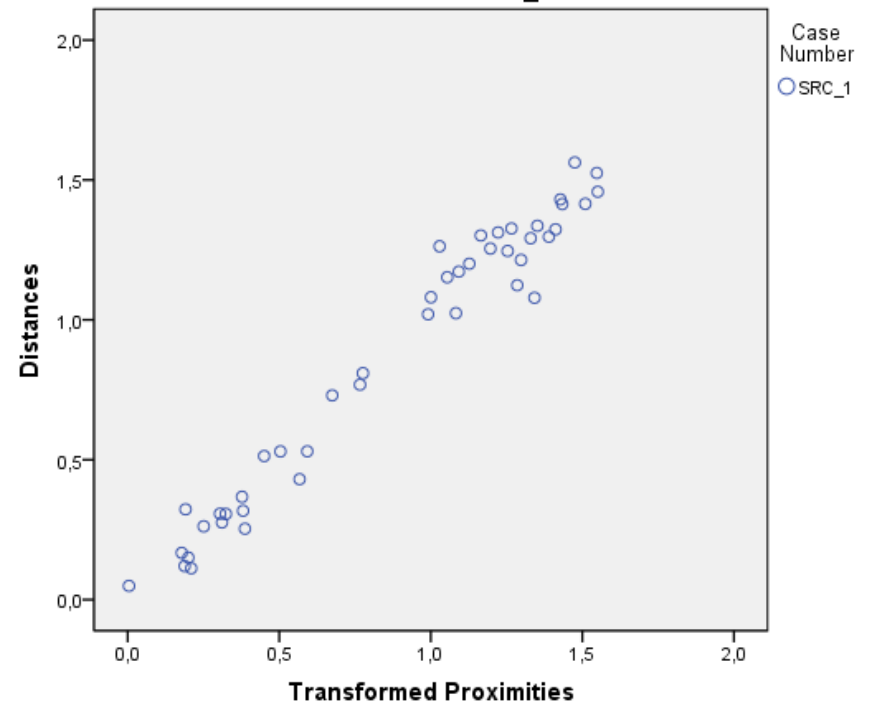
SRC_1

Transformation: matrix conditional, interval.

Residuals Plot

SRC_1

Korespodnenčna analiza

- Cilj metode je prikazati povezanost med dvema nominalnima spremenljivkama oz. podobnosti med kategorijami teh dveh spremenljivk v k -dimenzionalnem „zveznem“ prostoru (k je skoraj vedno 2)
- Koordinate dobimo tako, da razčlenimo ustrezno „centrirano“ in normalizirano kontingenčno matriko z metodo razcepa s singularnimi vrednostmi (Singular Value Decomposition – SVD)

- Matrika, ki jo analiziramo z SVD je:

$$X_{ij} = \frac{n_{ij} / n - (n_{i.}/n)(n_{.j}/n)}{\sqrt{(n_{i.}/n)(n_{.j}/n)}} = \frac{n_{ij} - n r_i c_j}{n \sqrt{r_i c_j}}$$

,kjer $r_i = n_{i.}/n$ in $c_j = n_{.j}/n$

- Dobljene koordinate posameznih kategorij potem še delimo z koreni deleži posameznih kategorij.

Primer

- Podatki so bili zbrani v okviru raziskave *Kakovost merjenja egocentričnih socialnih omrežij* (Ferligoj in drugi, 2000) leta 2000. Vzorec vsebuje 1033 prebivalcev Ljubljane. Analiza je bila narejena na 631 prebivalcih, ki so bili osebno intervjuvani.
- Zanima nas, kako so povezane posamezne kategorije izobrazbe in poklica.

Kontingenčna tabela

Correspondence Table

POKLIC poklic	D9 izobrazba								
	nedokončana osnovna šola	osnovna šola	poklicna šola	štiriletna srednja šola	višja šola	visoka šola	magisterij	doktorat	Active Margin
manager,vodilni delavec, lastnik podjetja	0	0	0	1	0	5	1	0	7
srednji manager, vodstveni delavec	0	0	0	5	7	5	1	0	18
samostojni podjetnik, obrtnik	0	0	3	7	3	1	0	0	14
samozaposleni strokovnjak	0	0	1	4	2	11	0	1	19
zaposleni strokovnjak	0	0	4	23	18	61	4	6	116
uradnik	0	0	0	17	2	2	0	0	21
pisarniški delavec	0	1	2	25	8	3	0	0	39
delavec	1	12	31	23	2	1	0	0	70
Active Margin	1	13	41	105	42	89	6	7	304

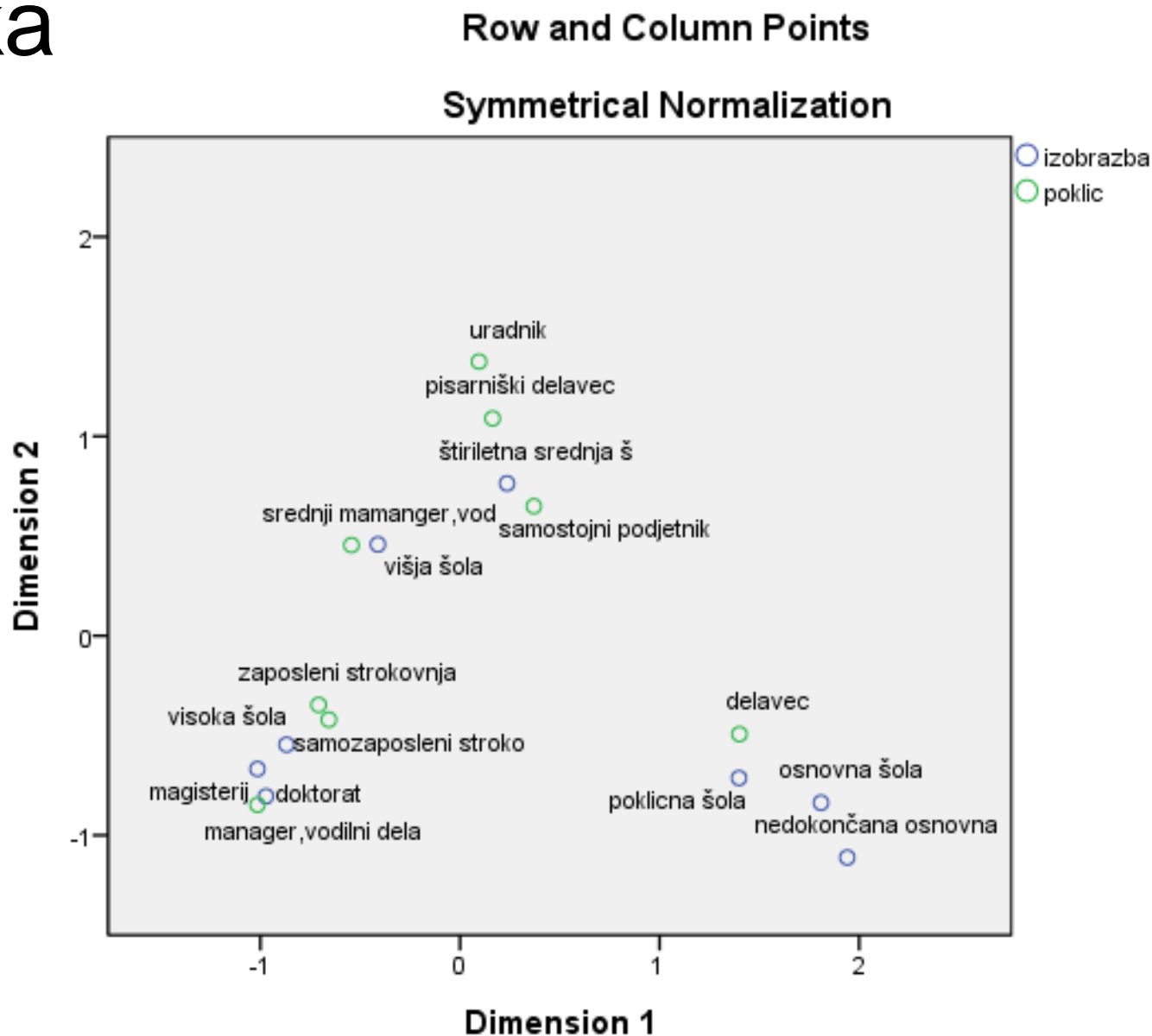
Pojasnjevanje

Summary

Dimension	Singular Value	Inertia	Chi Square	Sig.	Proportion of Inertia		Confidence Singular Value	
					Accounted for	Cumulative	Standard Deviation	Correlation
								2
1	,721	,520			,663	,663	,033	,436
2	,444	,197			,251	,914	,047	
3	,199	,040			,050	,964		
4	,150	,022			,029	,993		
5	,068	,005			,006	,999		
6	,032	,001			,001	1,000		
7	,008	,000			,000	1,000		
Total		,785	238,680	,000 ^a	1,000	1,000		

a. 49 degrees of freedom

Slika

Multipla korespodnenčna analiza

- Cilj metode je prikazati povezanost med več nominalnimi spremenljivkama oz. podobnosti med kategorijami teh spremenljivk v k -dimenzionalnem „zveznem“ prostoru (k je skoraj vedno 2) ter v tem prostoru predstaviti tudi enote
- POZOR: V primeru samo dveh spremenljivk ne dobimo „navadne“ korepondenčne analize
- Koordinate dobimo tako, da izvedemo „navadno“ korespondečno analizo na matriki, kjer so spremenljivke predstavljene z „umetnimi“ (dummy) spremenljivkami (vse kategorije!)

Primer

- Podatki so bili zbrani v okviru raziskave *Kakovost merjenja egocentričnih socialnih omrežij* (Ferligoj in drugi, 2000) leta 2000. Vzorec vsebuje 1033 prebivalcev Ljubljane. Analiza je bila narejena na 631 prebivalcih, ki so bili osebno intervjuvani.
- Zanima nas, kako so povezane posamezne kategorije izobrazbe, poklica, tipa hiše in zakonskega stanu.

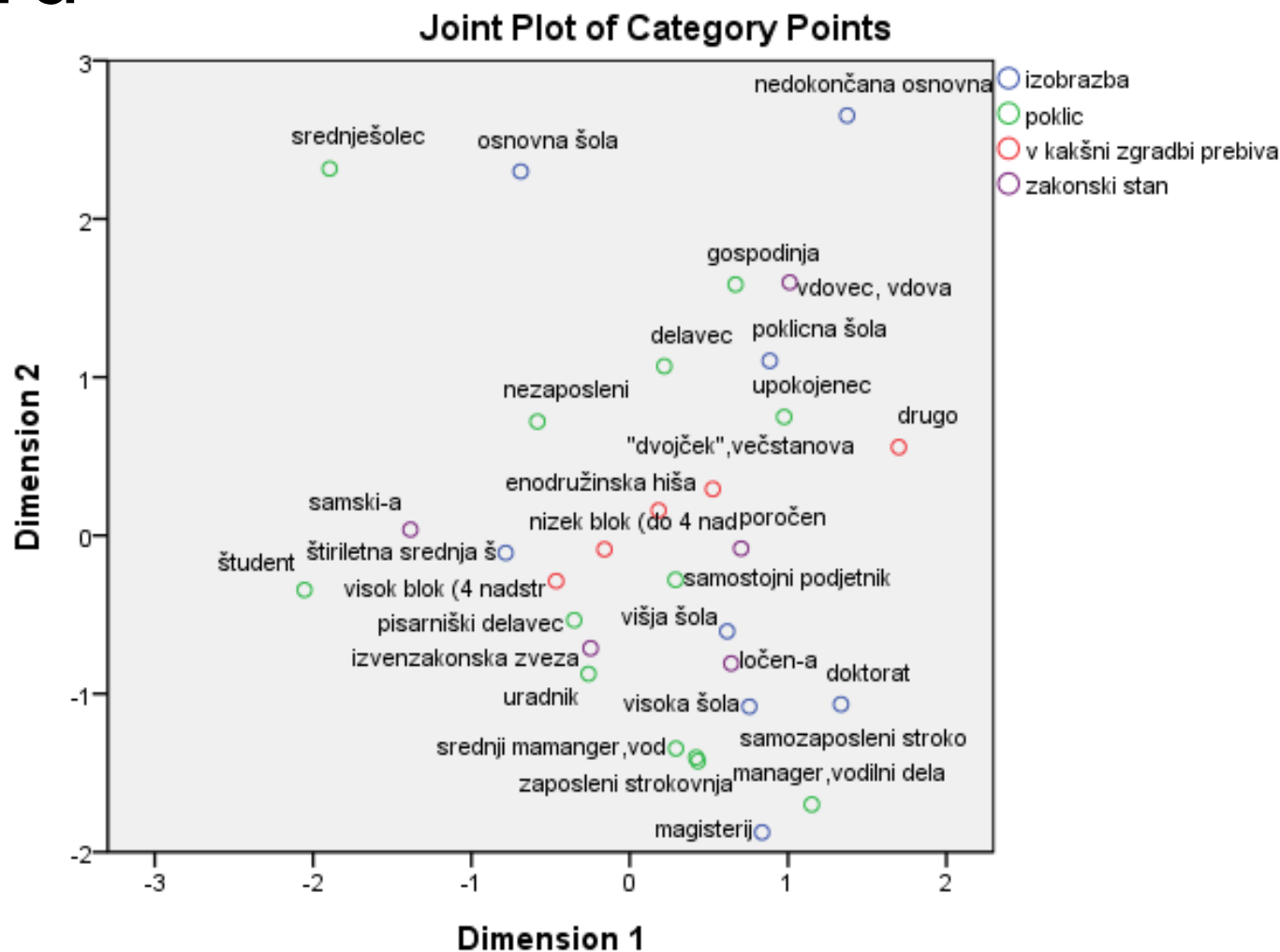
Kvaliteta modela

Model Summary

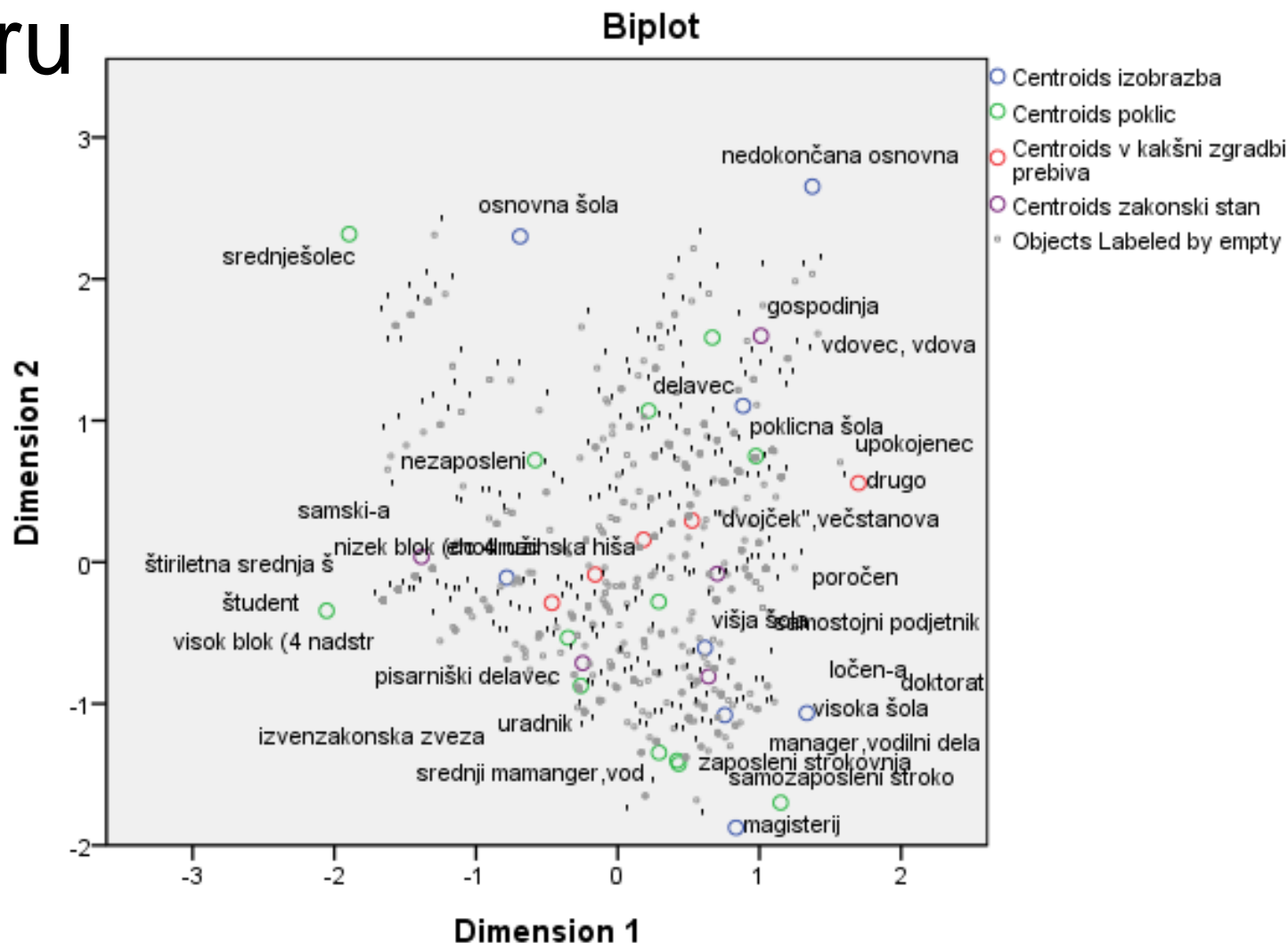
Dimension	Cronbach's Alpha	Variance Accounted For	
		Total (Eigenvalue)	Inertia
1	,626	2,004	,401
2	,515	1,700	,340
3	,457	1,577	,315
4	,407	1,482	,296
5	,299	1,315	,263
6	,245	1,244	,249
7	,212	1,204	,241
8	,197	1,187	,237
9	,169	1,157	,231
10	,111	1,097	,219
11	,087	1,075	,215
12	,074	1,063	,213
13	,022	1,018	,204
14	,001	1,001	,200
15	-,023	,982	,196
16	-,069	,949	,189

Kategorije vseh spremenljivk v prostoru

Enote in centoridi kategorij v prostoru

Symmetrical Normalization.

Več o (multipli in navadni) korespodnečni analizi

- PREUČEVANJE POVEZANOSTI
KATEGORIALNIH SPREMENLJIVK S
KORESPONDENČNO ANALIZO

prof.dr. Jože Rován, Univerza v Ljubljani,
Ekonomska fakulteta (12.12.2006) URL:

- <http://ibmi3.mf.uni-lj.si/ibmi/biostat-center/gradiva/RovanKorespAna1.pdf>
- <http://ibmi3.mf.uni-lj.si/ibmi/biostat-center/gradiva/RovanKorespAna2.pdf>

Splošni linearni model

- Model, ki ga lahko zapišemo z enačbo

$$Y = XB + E$$

- Y predstavlja 1 ali več odvisnih spremenljivk
- X, predstavlja „design matrix“, nekakšno matriko učinkov. V enostavnem primeru je to kar matrika neodvisnih spremenljivk (vključno z umetnimi za nominalne spremenljivke)
- B je matrika parametrov, ki se jih ocenjuje
- E je matrika napaka (enakih dimenzij kot Y)

-
- Posebni primeri splošnega linearnega modela so:
    - Linearna regresija (samo ena nedovisna spremenljivka)
    - Različice t-testa
    - ANOVA, ANCOVA, MANOVA, MANCOVA

Binarna logistična regresija

- Podobno kot linearna regresija, kjer je odvisna spremenljivka binarna

$$\log \left(\frac{p(y)}{1 - p(y)} \right) = XB = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \cdots + \beta_m X_m$$

- Uporablja se podobno kot diskriminanta analiza, le da je po navadi poudarek na pojasnjevanju (in ne napovedovanju).

Binarna logistična regresija - primer

- Napovedovanje/pojasnjevanje udeležbe na volitvah
- Podatki: ESS 2004 za Slovenij
- Odvisna spremenljivka:
  - Ali ste volili na zadnjih volitvah (Da – 1, Ne – 0)
- Neodvisne spremenljivke:
  - starost
  - levoDesno (0 – Levo, 10 – desno)
  - Izobrazba (št. let šolanja)
  - zenska
  - Kraj (1 – Veliko mesto, 2 – Malo mesto, 3 – Podeželje)

Binarna logistična regresija - primer

■ Ocenjevanje celotnega modela

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	103.187	6	.000
	Block	103.187	6	.000
	Model	103.187	6	.000

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	989.109 ^a	.102	.150

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than .001.

- Domnevo, da so vsi koeficienti enaki 0, lahko zavrnamo pri zanemarljivi stopnji tveganja (enakovredno F-testu pri linearni regresiji)
- Tu ne moremo govoriti o pravem % pojasnjene variabilnosti, a tu sta dve podobni meri. Lahko bi rekli, da je za 10-15% boljši od modla brez neodvisnih spremenljivk.⁴¹

Binarna logistična regresija - primer

■ Ocenjevanje celotnega modela

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	6.948	8	.542

- Precej vprašljiv test prileganja. H_0 : Podatki se prilegajo modelu

Classification Table^a

			Predicted		
			volil Ali ste volili na zadnjih voltivah		Percentage Correct
			0 No	1 Yes	
Observed					
Step 1	volil Ali ste volili	0 No	37	208	15.1
	na zadnjih voltivah	1 Yes	27	691	96.2
Overall Percentage					75.6

a. The cut value is .500

- Klasifikacijska tabela (podobno kot pri diskriminatni analizi)
- Tabela je pristranska, saj je model ocenjen na istih podatkih

Binarna logistična regresija - primer

■ Ocenjevanje regresijskih parametrov

Variables in the Equation

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
							Lower	Upper
starost	.045	.005	78.516	1	.000	1.046	1.036	1.057
levoDesno	.045	.036	1.587	1	.208	1.046	.975	1.123
izobrazba	.147	.027	29.954	1	.000	1.159	1.099	1.222
zenska	-.175	.157	1.235	1	.267	.840	.617	1.143
Kraj			1.879	2	.391			
Kraj (1)	.051	.200	.065	1	.799	1.052	.710	1.559
Kraj (2)	-.233	.197	1.391	1	.238	.792	.538	1.167
Constant	-2.711	.493	30.185	1	.000	.066		

a. Variable(s) entered on step 1: starost, levoDesno, izobrazba, zenska, Kraj.

Binarna logistična regresija - primer

- Ocenjevanje regresijskih parametrov
- Pri 5% tveganju sta statistično značilna le vpliva starosti in izobrazbe.
- Primer interpretacije: Koeficient za starost (B) je 0,45, $e^B = 1,046$. Če se starost poveča za eno leto (in ostale spr. ostanejo nespremenjene), se „šanse“ za to, da je nekdo volil ($p(\text{volil})/p(\text{ni volil})$) povečajo za 4,6 %.

Logistična regresija za nominalne spremenljivke

- Podobna kot logistična regresija, le da skupaj ocenimo $K - 1$ logističnih regresij, kjer je K število kategorij odvisne spremenljivke*:

$$\log \left(\frac{p(y = k)}{p(y = K)} \right) = XB_k = \beta_0 + \beta_{k1}X_1 + \cdots + \beta_{km}X_m$$

- Verjetnosti ocenimo tako, da so (pri vseh vrednostih neodvisnih spremenljivk) vsote verjetnosti za vseh k kategorij enake 1.
- Lahko se ocenjuje preko posplošenega linearnega modela → glej nadaljevanje

* Zgornja enačba predvideva, da smo kot referenčno kategorijo vzeli zadnjo kategorijo!

Ordinalna logistična regresija

- Podobno kot binarna logistična regresija

$$\log \left(\frac{p(y \leq k)}{p(y > k)} \right) = \beta_{0k} - XB = \beta_{0k} - (\beta_1 X_1 + \dots + \beta_m X_m)$$

- $- \rightarrow$ ponekod se namesto $-$ uporablja $+$ $\rightarrow$ v tem primeru je interpretacija koeficientov ravno obratna.
- Primerjamo verjetnost, da ima sprem. manjšo ali enako vrednost z možnostjo, da ima večjo.
- Pri tem uporabimo omejitve, da so vsi regresijski koeficienti (torej razen konstante) enaki pri vseh regresijah/modelih ($K - 1$ enačb/regresij).
- Lahko se ocenjuje preko posplošenega linearnega modela $\rightarrow$ glej nadaljevanje

Ordinalna logistična regresija - primer

- Pojasnjevanje druženja z prijatelji/sorodniki
- Podatki: ESS 2004 za Slovenijo
- Odvisna spremenljivka:
  - Kako pogosto se dobivate s prijatelji, sorodniki, sodelavci... (1 – nikoli, ..., 7 – vsak dan)
- Neodvisne spremenljivke:
  - starost
  - Velikost gospodinjstva (št. članov)
  - izobrazba (št. let šolanja)
  - spol (1 – moški, 2 – ženski)
  - Kraj (1 – Veliko mesto, 2 – Malo mesto, 3 – Podeželje)

Ordinalna logistična regresija - primer

■ Celoten model

Model Fitting Information

	-2 Log Likelihood	Chi-Square	df	Sig.
Model				
Intercept Only	4781.470			
Final	4560.696	220.774	6	.000

Link function: Logit.

Pseudo R-Square

Cox and Snell	.148
Nagelkerke	.152
McFadden	.045

Link function: Logit.

- Vsi koeficienti niso enaki 0 ($p < 0,0005$)
- Model je za malce boljši od modela brez koeficientov (4,5% - 15,2 %)

■ Regresijski parametri

Parameter Estimates

		Estimate	Std. Error	Wald	df	Sig.	95% Confidence Interval	
							Lower Bound	Upper Bound
Threshold	[C2 = 1]	-6.439	.383	282.173	1	.000	-7.190	-5.687
	[C2 = 2]	-4.359	.331	173.887	1	.000	-5.007	-3.711
	[C2 = 3]	-3.421	.323	112.127	1	.000	-4.054	-2.788
	[C2 = 4]	-2.343	.317	54.714	1	.000	-2.963	-1.722
	[C2 = 5]	-1.502	.313	23.042	1	.000	-2.116	-.889
	[C2 = 6]	.068	.313	.047	1	.829	-.545	.680
Location	starost	-.041	.003	178.161	1	.000	-.047	-.035
	Izobrazba	-.029	.015	3.663	1	.056	-.059	.001
	velikostGosp	-.069	.037	3.529	1	.060	-.141	.003
	[spol=1]	.289	.097	8.948	1	.003	.100	.479
	[spol =2]	0 ^a	.	.	0	.	.	.
	[Kraj=1]	.343	.123	7.787	1	.005	.102	.585
	[Kraj=2]	.333	.124	7.204	1	.007	.090	.576
	[Kraj=3]	0 ^a	.	.	0	.	.	.

Link function: Logit.

a. This parameter is set to zero because it is redundant.

Ordinalna logistična regresija - primer

- Ocenjevanje regresijskih parametrov
- Pri 5% tveganju so statistično značilni vplivi starosti, spola in kraja bivanja.
- Primer interpretacije: Koeficient za starost (B) je -0,41, $e^B = 0,960$. Če se starost poveča za eno leto (in ostale spr. ostanejo nespremenjene), se obeti za biti nad določeno kategorijo v primerjavi z biti pod njo zmanjšajo za 4,0 %. Torej starejši se manj pogosto družijo s prijatelji, sorodniki, sodelavci.

Posplošeni linearni model

- Posplošitev linearne regresije
- Predpostavlja se, da je porazdelitev Y iz družine eksponentnih porazdelitev
- Posplošitev je v točkah:

- „link function“, torej funkcija, ki povezuje „linearni komponento“ z pričakovano vrednostjo odvisne spremenljivke

$$E(Y) = \mu = g^{-1}(X\beta)$$

- Variabilnost napak je lahko odvisna od napovedne vrednosti za Y (μ)

$$\text{Var}(Y) = V(\mu) = V(g^{-1}(X\beta))$$

Posplošeni linearni model - logistična

- Logistična regresija je posebne primer posplošenega linearnega modela, kjer je:
  - „Link“ funkcija: $g(\mu) = \ln\left(\frac{\mu}{1-\mu}\right)$ (pri binarnih podatkih $(0,1)$ je $\mu = p$).
  - Funkcija V (za izračuna variance):
$$Var(Y_i) = V(\mu_i) = \mu_i(1 - \mu_i)$$

Analiza preživetja

- Analiza preživetja (tudi analiza zgodovine dogodkov) poskuša napovedati/pojasniti čas do enega (ali v razširjen obliki) več dogodkov.
- Zelo pogosto se uporablja pri medicini (kjer je dogodek smrt, bolezen, resni zapleti pri bolezni, ...) in v tehničnih vedah (dogodek je odpoved neke naprave, elementa, ...).
- Glavna značilnost podatkov je, da običajno za precejšen delež eno nimamo podatka, koliko časa je preteklo do dogodka, ampak le, da v določenem času ni prišlo do dogodka.

-
- Razlog zato je, ker je enota „izstopila“ iz študije, ali pa se je študija končala, preden je nastopil dogodek pri vseh enotah. Temu rečemo, da so podatki desno „cenzurirani“.

- Primer 1: Recimo da proučujejo na nekem vzorcu, kako kajenje, pitje alkohola, telesna teža, ... vplivajo na nastanek rakavih obolenj. Študija recimo traja 10 let, v tem času pa seveda ne bodo vse osebe iz vzorca zbolele.
- Primer 2: Lahko tudi pri bolnikih z določeno boleznijo preučujemo, kako določeni vidiki zdravljenja, življenjskega sloga in lastnosti oseb vplivajo na preživetje oseb glede na to bolezen. Zopet vse osebe v času študije ne bodo umrle, nekatere pa bodo morda umrle zaradi drugih razlogov (prometna nesreča), kar se tudi upošteva kot cenzuriranje.
- Osebe pa lahko tudi izstopijo iz študije.

Analiza preživetja - primer

- *Vir: Crowley J, Hu M. Covariance analysis of heart transplant data. J Amer Stat Assoc 1977; 72: 27-36.*
- Preživetje 65 bolnikov, ki so jim presadili srce:
  - Izid: smrt zaradi presaditve (reject=1, reject=0 pomeni krnitev)
  - Čas do dogodka: time
- Neodvisne spremenljivke:
  - starost (age)
  - Enak antigen dajalec in prejemnik (antigen)
  - Neujemanje dajalca in prejemnika (mismatch)

Analiza preživetja - primer

■ Rezultati

Omnibus Tests of Model Coefficients^a

-2 Log Likelihood	Overall (score)			Change From Previous Step			Change From Previous Block		
	Chi-square	df	Sig.	Chi-square	df	Sig.	Chi-square	df	Sig.
175.735	19.852	3	.000	22.319	3	.000	22.319	3	.000

a. Beginning Block Number 1. Method = Enter

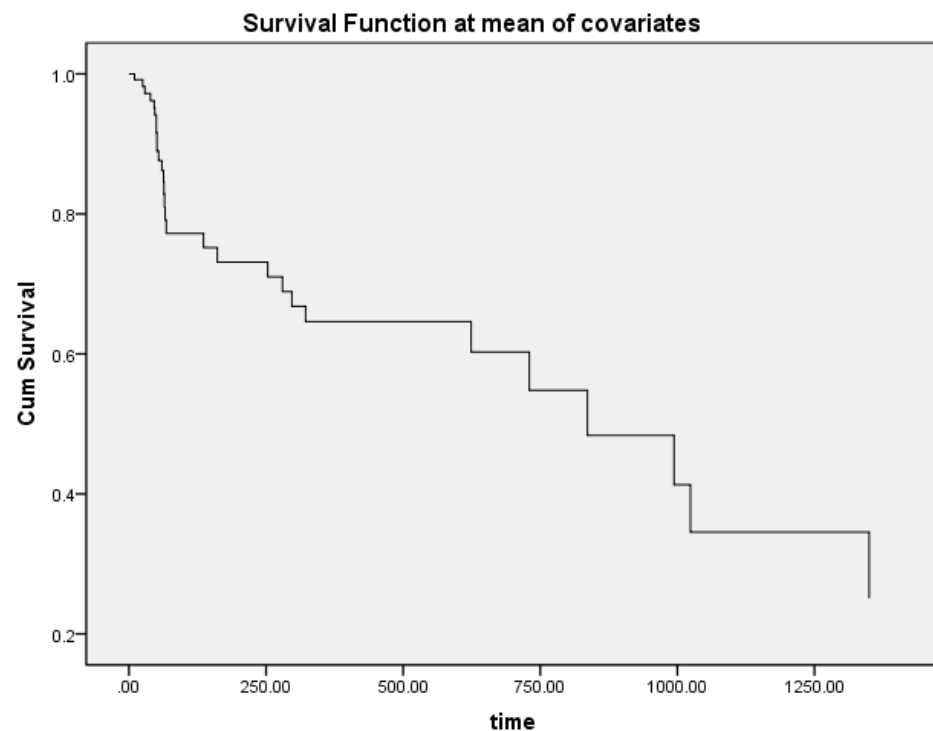
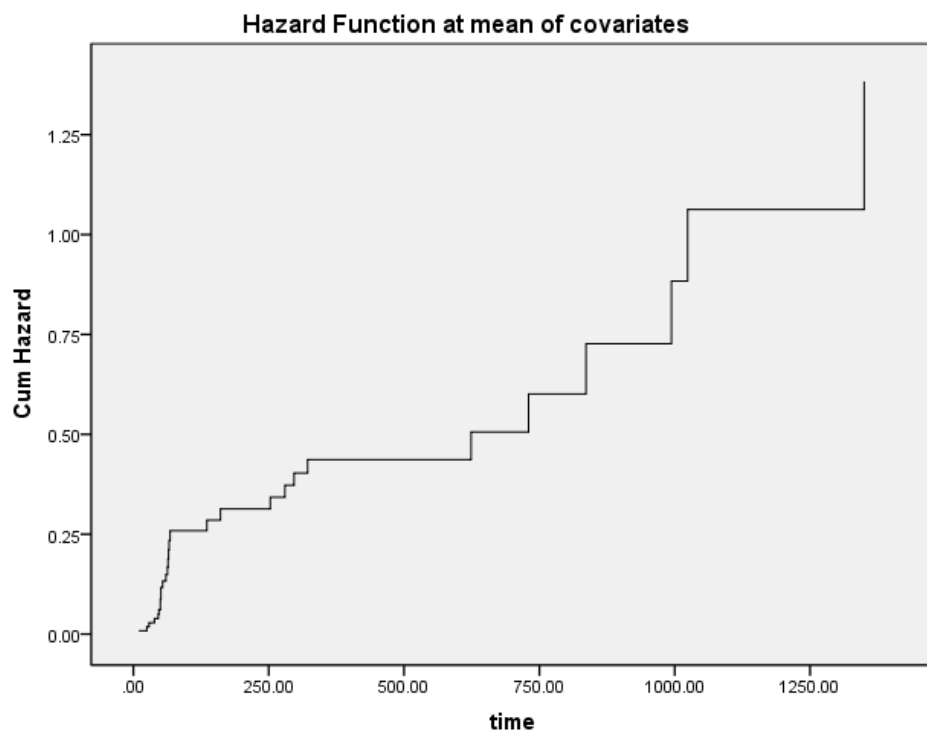
Variables in the Equation

	B	SE	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95.0% CI for Exp(B)	
							Lower	Upper
age	.109	.033	10.738	1	.001	1.115	1.045	1.190
antigen	-.049	.472	.011	1	.918	.952	.378	2.400
mismatch	1.064	.395	7.268	1	.007	2.897	1.337	6.279

Analiza preživetja - primer

■ Rezultati

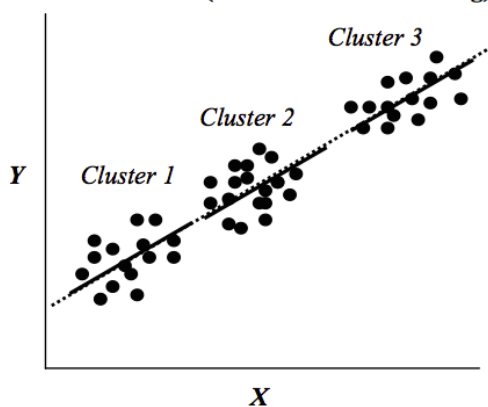

Večnivojsko modeliranje

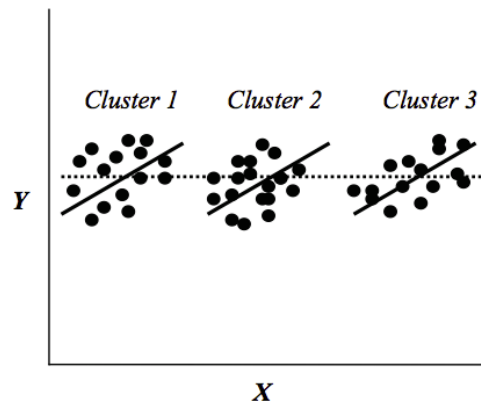
- Uporabljajo se tudi imena: Hierarhično modeliranje, mešani modeli, modeli z slučajnimi koeficienti, ...
- Gre za razširitev klasične linearne regresije, lahko pa tudi prej omenjenih kompleksnejših primerov (npr. posplošeni linearni model)
- Model upošteva, da imamo praktično v modelu enote, ki so iz različnih nivojev oz. da se „osnovne“ enote deli večjih enot in da so neodvisne spremenljivke merjene na različnih ravneh.

Večnivojsko modeliranje

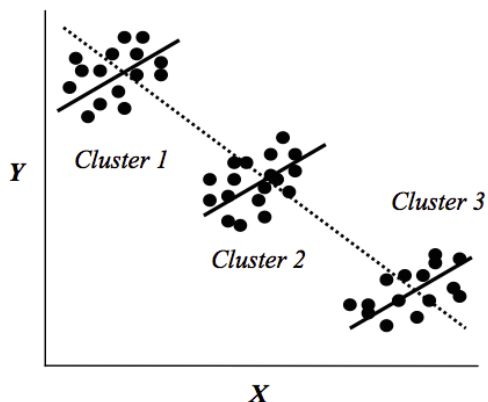
A. Within-Cluster Effect = Between-Cluster Effect (No Cluster Confounding)

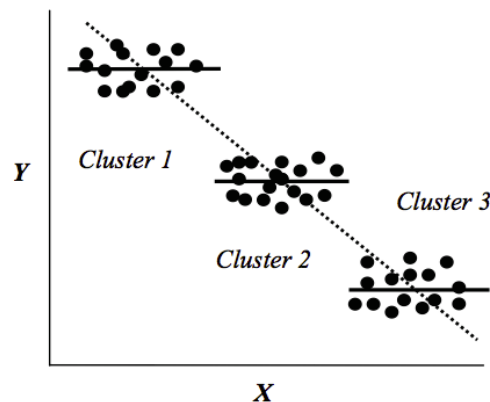
B. Positive Within-Cluster Effect, Null Between-Cluster Effect

C. Positive Within-Cluster Effect, Negative Between-Cluster Effect

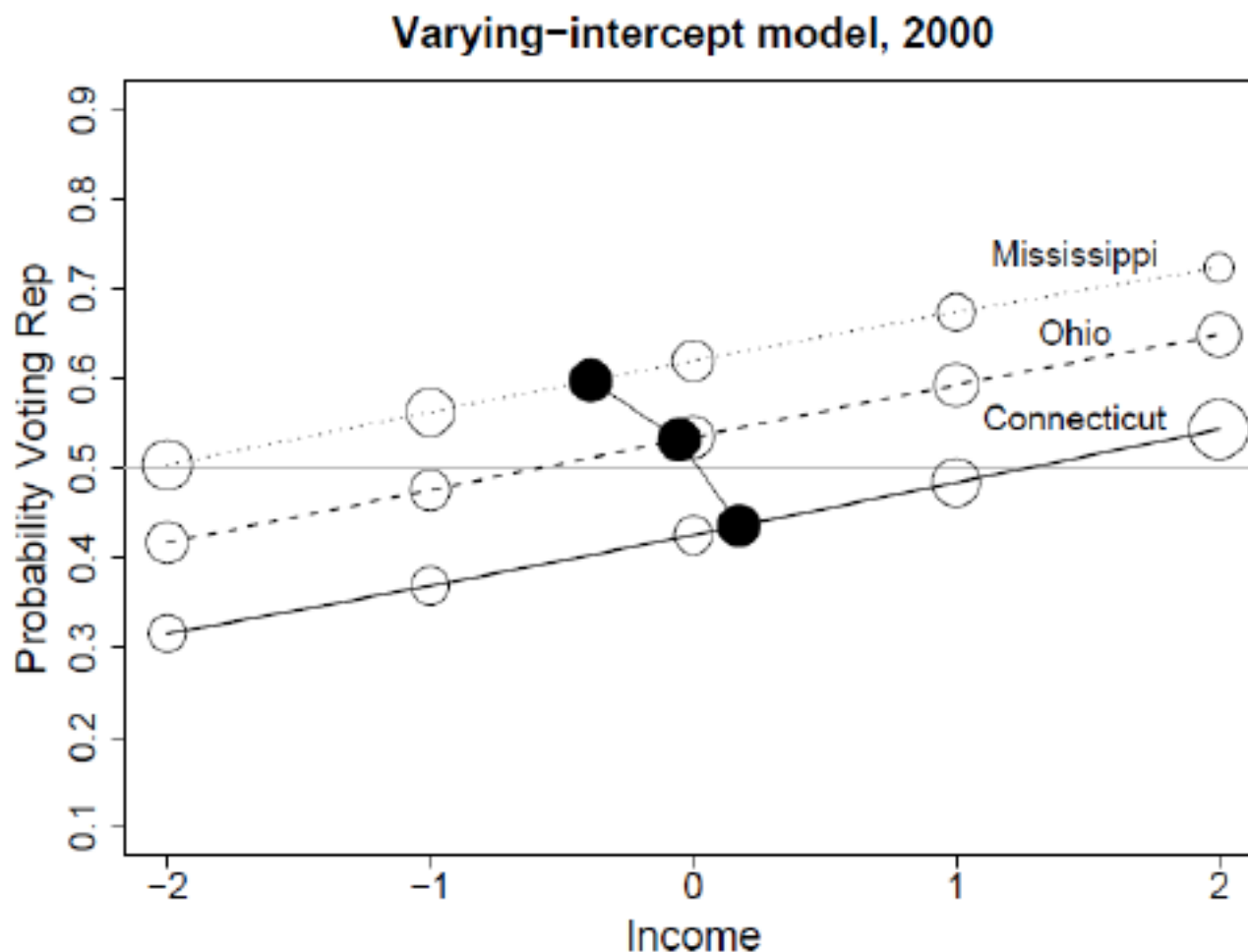
D. Null Within-Cluster Effect, Negative Between-Cluster Effect

Vir: Bartels, 2008.

Večnivojsko modeliranje – primer 1

- Vpliv dohodka na volilne odločitve v ZDA.

Vir: Gelman, Andrew E., Boris Shor, Joseph Bafumi, and David K. Park. 2007. "Rich State, Poor State, Red State, Blue State: What's the Matter with Connecticut?" *Quarterly Journal of Political Science* 2 (4): 345–367.

Večnivojsko modeliranje – primer 2

- Preučevali so vpliv učenčevega uspeha na matematičnem testu, ocene šole na testu (povprečje vseh učencev) in tipa šole na učenčevo samooceno znanja matematike.

Vir: Marsh, H.W., Trautwein, U., Lüdtke, O., Baumert, J., Köller, O., 2007. The Big-Fish-Little-Pond Effect: Persistent Negative Effects of Selective High Schools on Self-Concept After Graduation. *American Educational Research Journal* 44, 631–669. doi:10.3102/0002831207306728

Table 1
**Study 1: Stability of the Big-Fish-Little-Pond Effect: Effects of School-Average Achievement,
School Type, and Stability Over Time**

Variables	Model 1: School-Average Achievement			Model 2: School Type			Model 3: School-Average Achievement and School Type		
	Model 1A	Model 1B	Model 1C	Model 2A	Model 2B	Model 2C	Model 3A	Model 3B	Model 3C
	T1MSC <i>b</i> (<i>SE</i>)	T2MSC <i>b</i> (<i>SE</i>)	Δ T2MSC <i>b</i> (<i>SE</i>)	T1MSC <i>b</i> (<i>SE</i>)	T2MSC <i>b</i> (<i>SE</i>)	Δ T2MSC <i>b</i> (<i>SE</i>)	T1MSC <i>b</i> (<i>SE</i>)	T2MSC <i>b</i> (<i>SE</i>)	Δ T2MSC <i>b</i> (<i>SE</i>)
Fixed effects									
Level 1: Individual student predictors									
Math test	.68 (.02)*	.63 (.02)*	.15 (.02)*	.65 (.01)*	.60 (.02)*	.14 (.02)*	.68 (.04)*	.64 (.02)*	.15 (.02)*
T1 math self-concept			.71 (.02)*			.71 (.02)*			.71 (.04)
Level 2: School-level predictors									
School-average math test	-.39 (.04)*	-.34 (.04)*	-.07 (.03)*				-.25 (.04)*	-.23 (.05)*	-.05 (.03)
School type				-.20 (.02)*	-.17 (.02)*	-.03 (.02)	-.12 (.02)*	-.10 (.02)*	-.01 (.02)
Residual variance components									
Level 2 school	.02 (.007)*	.01 (.006)	.00 (.003)	.01 (.006)*	.01 (.006)	.00 (.003)	.01 (.005)	.00 (.005)	.00 (.003)
Level 1 students	.63 (.019)*	.68 (.021)*	.36 (.013)*	.63 (.019)*	.68 (.021)*	.36 (.011)*	.63 (.019)*	.68 (.021)*	.36 (.011)*
Deviance summary	5,530.0	5,673.2	4,176.0	5,530.7	5,679.0	4,178.0	5,505.2	5,656.3	4,175.6

(continued)

Note. T1MSC = Time 1 math self-concept; T2MSC = Time 2 math self-concept ; Δ T2MSC = Time 2 math self-concept controlling for T1MSC; school-average math test = school average of math achievement test scores; school type: 1 = selective Gymnasium, 0 = other. All parameter estimates are statistically significant when they differ from zero by more than 2 standard errors. All outcome and predictor variables were standardized ($M = 0$, $SD = 1$) at the individual student level so that parameter estimates are standardized in relation the mean and standard deviation of individual-level variables. Analyses are based on responses by 2,306 students who completed the math self-concept instrument at Time 2.

* $p < .01$.